

WORLD BANK GROUP

РЕДОВЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА
ЗАПАДЕН БАЛКАН бр. 24 | Есен 2023

До одржлив раст

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Северна Македонија

- Иако економијата покажа одредена отпорност на кризи, потрошувачката забавува поради зголемените трошоци за живот, додека индустријата се бори со забавувањето на надворешната побарувачка.
- Јавните финансии се пренапрегнати поради зголемувањето на трошоците за задолжување. Фискалната консолидација треба да претставува приоритет согласно новите обврски за потрошувачка на плати и јавни инвестиции.
- Вкупната инфлација забавува, но се предвидува и понатаму да биде висока во 2023 година, а до 2025 година да опадне на долгогодишниот просек. Сепак, растот на платите може да води кон продолжени инфлаторни притисоци.
- Среднорочните изгледи се позитивни, но преовладуваат надолните ризици. Поттикнувањето на растот и забрзувањето на конвергенцијата бара спроведување на многу потребни реформи кои се запрени поради долготрајната блокада на Собранието.

Најнови економски случувања

Економскиот раст почна да забавува во второто тримесечје од 2023 година.

По растот од 2,1 проценти во К1 2023, растот на годишна основа во К2 2023 беше само 1,1 проценти, движен од приватната потрошувачка додека извозот и бруто капиталите инвестиции забележаа пад со забавувањето на надворешната побарувачка и намалувањето на залихите. Исто така, потрошувачката се намали до 1,6 проценти (намалување за 1,1 пп од претходното тримесечје) бидејќи високата инфлација ја намали куповната моќ на домаќинствата. Свкупно, растот во првата половина од 2023 година беше 1,6 проценти, а за споредба, растот во првата половина од 2022 година беше 3,1 проценти. На страната на производството, растот во првата половина од 2023 година го движеа услугите и индустријата, додека градежништвото и земјоделството и понатаму бележеа положни резултати.

По острото зголемување во К1, во К2, градежништвото забележа пад од 22 проценти.

Високофреквентните податоци укажуваат на забавување на растот во третото тримесечје од 2023 година.

Во јули, индустриското производство се намали за 1,8 проценти¹ со пад кај рударството и преработувачката индустрија и интензивирање на производството на енергија. Намалувањето на бројот и на вредноста на издадените градежни дозволи до јуни може да ја забави активноста во градежништвото во претстојните месеци, додека во јули 2023 година трговијата на мало забележа пад од 3,9 проценти. Туризмот бележи постојано подобрување во текот на летната сезона.

Се намали нерамнотежата во надворешнотрговскиот сектор. До К2 2023² дефицитот на тековната сметка се намали на 1,1 процент од БДП, главно

¹ На годишна основа.

² За последните четири тримесечја.

поради подобрувањето на салдото на трговијата со стоки. Со намалувањето на притисоците од увозот на енергија, надворешнотрговскиот дефицит се намали за повеќе од 6 процентни поени (пп), на 20,5 проценти од БДП. Истовремено, суфицитот кај услугите се намали на 4,8 проценти од БДП како резултат на трошоците за јавните инфраструктурни работи. Примарниот дефицит на приходите главно остана непроменет и покрај растот на плаќањата за камати, додека суфицитот на секундарната сметка остана висок поддржан од солидните дознаки. Приливот на СДИ ослабна до 4,7 проценти од БДП, но сепак помогна да се финансира дефицитот на тековната сметка и да се зголемат бруто девизните резерви. До март 2023 година, бруто надворешниот долг се намали на проценети 76,9 проценти од БДП.

Покрај значителната поддршка од владата, и понатаму остануваат структурните предизвици на пазарот на труд. Стапката на учество во работната сила во К2 2023³ порасна споредено со претходното тримесечје на 52,4 проценти. Меѓутоа, стапката на учество на жените и понатаму е за 20 пп пониска од онаа на мажите. Грижата за децата и за постарите се наведува како една од примарните причини за неактивност на жените, а фирмите во Северна Македонија се најмалку подготвени во регионот да понудат грижа за децата или флексибилни услови за работа.⁴ Стапката на вработеност се зголеми за 0,4 пп на 45,5 проценти, додека

стапката на невработеност се намали на 13,1 проценти како резултат на поголемиот број работни места за помладите возрасни групи и излезот од активното население на постарите возрасни групи. Стапката на невработеност на младите се намали на 25,6 проценти, но и натаму е значително повисока од просекот на ЕУ.

Постојаниот раст на платите од април 2023 година го надмина растот на инфлацијата. Пораст на платите е регистриран во сите економски сектори во првата половина од годината, движен и од задолжителното зголемување на минималната плата. Особено за работниците во градежништвото, администрацијата и образованието растот на платите беше над просекот. Платите ќе растат уште повеќе бидејќи Владата потпиша нов колективен договор за јавниот сектор со кој се предвидува 10 процентно зголемување на платите од септември 2023 година, ревизија на методологијата за утврдување на платите од 2024 година со која основната плата се врзува за националната бруто плата, регрес за годишен одмор во износ од 30 проценти од просечната нето плата и бонуси за лојалност.

Вкупната инфлација се намали на едноцифрени бројки во јуни 2023 година откако во октомври 2022 година достигна 19,8 проценти. Намалувањето на ценовните притисоци на светските пазари, затегнувањето на монетарната политика и мерките на Владата за контрола на цените

3 Податоците за К1–К2 2023 не се целосно споредливи со претходните податоци за работната сила поради промените на методологијата и ревизијата на примерокот врз основа на пописот од 2021 година. Сите бројки се врз основа на споредба на тримесечје со тримесечје.

4 Еуростат, Анкета на бизнисите Балкан барометар 2023.

на основните прехранбени производи помогнаа привремено да се сузбие растот на цените одговорен за половината од зголемувањето на инфлацијата во првата половина од 2023 година. Со стабилизирањето на цените на храната и на енергијата, стапката на инфлација во август 2023 година се намали на 8,3 проценти. Меѓутоа, преносните ефекти ја одржаа базичната инфлација на околу 8 проценти. Инфлациските очекувања во К2 2023 се 9,3 проценти за 2023 година и покрај благото подобрување во однос на претходниот круг на анкетата од К1 2023.

Затегнувањето на монетарната политика продолжи со опстојувањето на инфлаторните притисоци. До август 2023 година, централната банка ја зголеми каматната стапка на 6,15 проценти, од историски најниското ниво од 1,25 проценти пред започнувањето на циклусот на затегнување во пролетта 2022 година. НБРСМ имаше за цел и да го поттикне процесот на денаризација на билансите на банките преку зголемување на задолжителната резерва за обврски во странска валута од 19 на 20 проценти. Курсот на денарот врзан за еврото и понатаму е стабилен, а девизните резерви закрепнаа од загубите што ги претрпеа главно од избивањето на војната во Украина и во јуни 2023 година беа на ниво од 4 месечен увоз. Стабилноста на банкарскиот сектор беше зачувана со зголемување на стапката на адекватност на капиталот на 18 проценти во К1 2023 и покрај намалувањето на стапката на ликвидност на 19,1 проценти која останува адекватна. Истовремено, стапката на нефункционални кредити се намали на 2,8 проценти. Кредитниот раст забави до

5,8 проценти во јули 2023 година, главно поради намаленото задолжување на фирмите како резултат на влошувањето на финансиските услови.

Фискалните притисоци продолжија.

Јавниот дефицит во 2023 година веројатно ќе остане висок како и во 2022 година. Дефицитот на општа влада (со Јавното претпријатие за државни патишта) во 2023 година се проектира да биде 4,8 проценти од БДП, со прераспределбата на средствата во буџетот за да се задоволат новите обврски за плати. Фискалните импликации на колективниот договор за јавниот сектор, во просек, се проценуваат на 0,7 – 0,8 проценти од БДП годишно и се додаваат на претходното зголемување на минималната плата и зголемувањето на платите на јавните функционери. До јуни 2023 година, дефицитот на општа влада достигна 2,6 проценти од БДП, додека приходите од ДДВ се намалија, а инвестициите и социјалните расходи се зголемија. Истовремено, наплатата на приходите по основ на данок на добивка се зголеми бидејќи на некои од фирмите во ТИРЗ им заврши даночното ослободување. Усвојувањето на данокот на солидарност, како и реформите од областа на данокот на добивка и додадена вредност, ќе ги намалат притисоците на буџетот во четвртиот квартал од 2023.

Јавниот и јавно гарантираниот и негарантираниот долг е доста над нивото пред кризата. Со 59,1 проценти од БДП во јуни 2023 година, јавниот долг е за 10 пп над нивото во 2019 година. Инфлацијата помогна да се намали дел од долгот во однос на БДП, но номиналниот јавен долг и понатаму

расте. Неисплатените обврски и понатаму остануваат над 3 проценти од БДП, главно поради неплаќањето од страна на претпријатијата во државна сопственост, здравствениот сектор и локалните власти. Владата се има обврзано да ги намали заостанатите обврски кон приватниот сектор како дел од ПЛЛ аранжманот со ММФ.

Изгледи и ризици

Изгледите на среден рок се позитивни, но преовладуваат надолните ризици. Растот во 2023 се очекува скромно да се зголеми до 1,8 проценти, отсликувајќи го забавувањето кај главните трговски партнери на земјата како второстепен ефект од војната во Украина. Растот се очекува умерено да забрза на среден рок движен од порастот на јавните инвестиции и од закрепнувањето на потрошувачката пред потоа да забави кон потенцијалниот раст. Јавниот долг се очекува да се зголеми на среден рок како резултат на изградбата на автопатските делници на Коридорот 8 и 10д и на зголемувањето на платите. Фискалниот дефицит се проектира да падне под 3 проценти од БДП дури од 2027 година.

Со стабилизирањето на цените на берзанските стоки, стапката на инфлација до 2025 година се очекува да се намали до долгорочно забележаниот просек. Под претпоставка дека влијанието на кризите ќе се намали во периодот на проекција, инфлацијата се очекува да се намали на 9,1 проценти во 2023 година и до 2025 година да падне на долгорочниот просек од 2 проценти. Затегнувањето

на монетарната политика се очекува да продолжи на краток рок, но постепено да се олабави откако ќе се намалат ценовните притисоци.

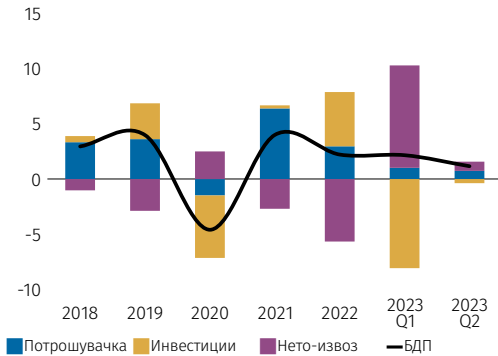
Иако основните ризици и понатаму остануваат и ги рефлектираат изгледите за главните трговски партнери на земјата, придвижувањето на преговорите за пристапување во ЕУ може да ги забрза критичните реформи и да го поттикне растот. Меѓутоа, нагласената политична несигурност и пролонгираната блокада на Собранието поради немањето консензус за уставни измени и претстојните парламентарни и претседателски избори во првата половина од 2024 година може да го одложат спроведувањето на реформите. Конечно, истапувањето од долгорочната цел на политиките може да ја ослаби фискалната одржливост и да ја зајакне упорноста на инфлацијата и со тоа да има потреба од дополнително затегнување на монетарната политика што може уште повеќе да ги ограничи можностите за финансирање и да ја забави економската активност во иднина.

Кризите што се надоврзаа една на друга го оштетија потенцијалот за раст и понатаму го забавија приближувањето до животниот стандард на ЕУ. Преминувањето од земја со средни во земја со високи приходи бара спроведување на реформите и справување со критичните ограничувања за идниот раст. Активностите на носителите на политиките треба да бидат насочени кон обновување на заштитните механизми и намалување на ранливостите од идни шокови. Поттикнувањето

на продуктивноста, напредувањето во инклузијата и подобрувањето на фискалната одржливост и на одржливоста на животната средина се критични за долгорочниот постојан раст во контекст на изразена и широко распространета несигурност. Декарбонизирањето на економијата и градењето отпорност од климатски шокови е потребно за да се одржи меѓународната конкурентност на земјата пред спроведувањето на ЕУ ЦБАМ. Зголемувањето на учеството на продуктивни капитални инвестиции во среднорочниот буџет при одржување на фискална одржливост ќе биде критично за економскиот раст.

Растот почна да забавува...

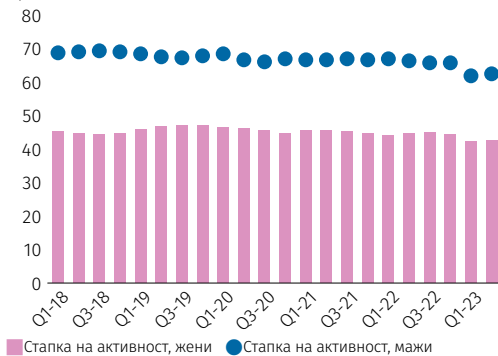
Проценти на промена и придонес во растот

Извори: Државен завод за статистика, пресметки за вработени во Светска банка.

Стапката на учество се намали во 2023.

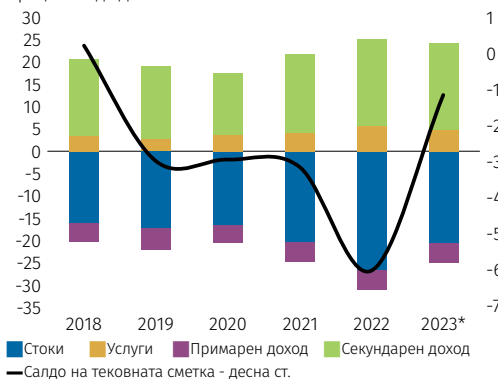
Проценти

Извор: Државен завод за статистика.
Забелешка: APC 2021 и 2022 ги користи податоците од пописот од 2021 година, а во К1 2023 има методолошка промена и оттаму има прекин во серијата.

...а надворешнотрговската нерамнотежа се намали со забавувањето на увозот.

Проценти од БДП

Извор: Народна банка. 2023 е подвижен просек до јуни 2023.

...а високофреквентните податоци упатуваат на забавување во идниот период.

Прилагодено на трговскиот циклус [тц], 2011=100

Извори: Државен завод за статистика, пресметки за вработени во Светска банка.

Инфлацијата во текот на летото стана едноцифрена...

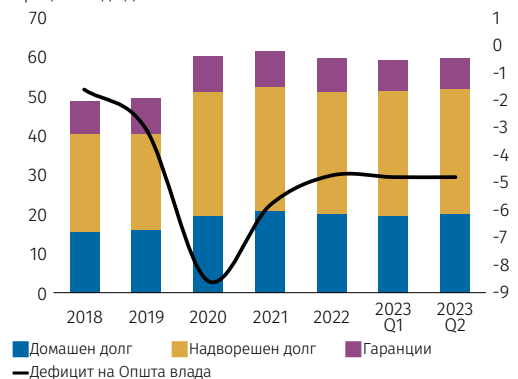
Проценти, на годишно ниво

Извор: Државен завод за статистика.

Фискалниот дефицит и долг остануваат високи.

Проценти од БДП

Извори: Министерство за финансии, проценки на Светска банка.
Забелешка: Фискалниот дефицит го опфаќа и Јавното претпријатие за државни патишта.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА Избрани економски показатели	2020	2021	2022	2023e	2024f	2025f
Реален раст на БДП (проценти)	-4,7	3,9	2,1	1,8	2,5	2,9
<i>Состав (процентни поени)</i>						
Потрошувачка	-1,5	6,4	2,9	1,2	1,2	1,9
Инвестиции	-5,7	0,3	4,9	2,1	1,8	1,9
Нето извоз	2,5	-2,7	-5,7	-1,5	-0,6	-0,9
Извоз	-7,4	7,4	9,2	4,6	4,3	4,1
Увоз (-)	-9,9	10,2	14,8	6,1	4,9	5,0
Инфлација (проценти, просек за периодот)	1,2	3,2	14,2	9,1	3,0	2,0
Јавни приходи (проценти од БДП)	29,9	32,5	32,4	34,9	35,0	35,7
Јавни расходи (проценти од БДП)	38,1	37,9	36,9	39,4	39,2	39,2
<i>Од кои:</i>						
Плати (проценти од БДП)	7,2	6,9	6,5	6,6	6,9	7,1
Социјални надоместоци (проценти од БДП)	17,6	16,9	16,6	16,7	16,6	16,5
Капитални расходи (проценти од БДП)	3,1	4,2	4,2	6,7	6,3	6,6
Салдо на општа влада (проценти од БДП)	-8,2	-5,4	-4,5	-4,5	-4,1	-3,5
Салдо на општа влада со Јавното претпријатие за државни патишта	-8,6	-5,8	-4,8	-4,8	-4,5	-3,8
Примарно салдо на општа влада (проценти од БДП)	-7,0	-4,1	-3,3	-3,2	-2,4	-1,5
Јавен долг (проценти од БДП)	50,8	52,0	50,9	51,7	53,3	54,5
Јавен и јавно гарантиран долг (проценти од БДП)*	59,8	61,0	59,6	60,2	61,5	62,2
Од кое: Надворешен долг (процент од БДП)	39,9	39,9	39,1	38,7	38,8	38,3
Извоз на стоки (проценти од БДП)	44,4	51,3	57,0	56,8	57,5	58,5
Увоз на стоки (проценти од БДП)	61,0	71,6	83,7	82,3	82,5	83,1
Нето извоз на услуги (проценти од БДП)	3,9	4,2	5,7	6,9	7,3	7,6
Трговски биланс на стоки и услуги (проценти од БДП)	-12,7	-16,0	-21,0	-18,6	-17,7	-17,0
Прилив на дознаки (проценти од БДП)	3,1	2,9	2,7	2,9	2,8	2,7
Салдо на тековната сметка (проценти од БДП)	-2,9	-3,1	-6,0	-3,7	-3,2	-2,8
Нето прилив на странски директни инвестиции (проценти од БДП)	1,4	3,3	5,2	5,2	4,7	4,2
Надворешен долг (проценти од БДП)	78,7	81,9	84,2	80,0	82,7	82,8
Реален раст на кредити на приватниот сектор (проценти, просек за периодот)	5,6	2,8	-4,2	-	-	-
Нефункционални кредити (проценти од вкупните кредити на крајот на периодот)	3,3	3,1	2,8	-	-	-
Стапка на невработеност (проценти, просек за периодот)**	16,4	15,4	14,4	-	-	-
Стапка на невработеност на младите (проценти, просек за периодот)	35,7	36,3	32,5	-	-	-
Стапка на учество во работната сила (проценти, просек за периодот)	56,4	56,0	55,2	-	-	-
БДП по глава на жител, ПКМ (тековни меѓународни УСД)**	13.562	14.096	14.398	14.657	15.024	15.459
Стапка на сиромаштија (проценти од населението)	20,1	19,1	18,3	17,9	17,3	16,2

Извор: Властите во земјата, проценки и проекции на вработени на Светска банка.
Забелешка: *Го опфаќа и негарантираниот долг на ПДС. **Податоците од 2021 и 2022 година не се целосно споредливи поради промената на примерокот на АРС врз основа на пописот од 2021 година. Податоците за 2022 година се најновите достапни податоци. Стапката на невработеност на младите е за работната сила на возраст 15-24 години. е = проценка, f = прогноза; - = недостапно. Пресметките на стапката на сиромаштија се базираат на усогласувањето на ЕЦАПОВ со користење на податоци од СИЛЦ-Ц. Проектираните вредности почнуваат од 2020 година. ерењето на приходите во СИЛЦ и мерењето на потрошувачката во АПД не се строго споредливи. Сиромаштијата се дефинира како живеење со помалку од 6,85 УСД на ден по лице по ревидиран ПКМ 2017.

Редовен Економски Извештај за **Западен Балкан**
бр. 24 | Есен 2023

Погледнете го овој извештај онлајн:
www.worldbank.org/eca/wbrer